

Position Paper

Omgevingswet

Op 25 november 2020 debatteert de Vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken met de minister van BZK over de Omgevingswet. De VNG vraagt namens gemeenten aandacht voor de invoeringsdatum, inwerkingtreding met een werkend stelsel en de kosten van de Omgevingswet.

Inleiding

Gemeenten staan achter de Omgevingswet en de beoogde invoeringsdatum van 1 januari 2022. De opgaven waar onze maatschappij voor staat zijn groot. De Omgevingswet is voor gemeenten een belangrijk instrument om deze effectiever het hoofd te bieden. Gemeenten bereiden zich al jaren voor op de Omgevingswet. Het doel is om in werking te treden met een werkend stelsel. Hiertoe moeten de landelijke en provinciale wet- en regelgeving stabiel zijn en ontsloten via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Het DSO moet functioneren op het overeengekomen basisniveau voor inwerkingtreding. Ook moeten de heldere afspraken die zijn gemaakt over de verdeling van de kosten worden nagekomen. Gemeenten constateren dat de invoeringskosten nu veel hoger uitkomen. Tegelijkertijd constateren we dat de structurele kosten en baten nog onvoldoende in beeld zijn en dat er pas opbrengsten kunnen gaan ontstaan als de wet in werking is getreden. Op alle punten zijn we intensief in overleg met de minister en hebben we er vertrouwen in dat de afspraken opgevolgd worden. We willen daarom nu geen vertraging oplopen in het wetstraject.

Onze verzoeken

Wij willen uw Kamer verzoeken om de minister te vragen:

1. om te bevestigen dat inwerkingtreding met een werkend digitaal stelsel plaatsvindt en dat er tijdig wordt voorzien in tijdelijke oplossingen voor het geval dat in 2021 blijkt dat dat nodig is.
2. om te bevestigen dat knelpunten in wet- en regelgeving die bij de uitvoering van de wet blijken, voortvarend opgepakt zullen worden.
3. om toe te zeggen dat er voldoende financiële compensatie komt als blijkt dat decentrale overheden de Omgevingswet niet budgetneutraal kunnen invoeren.

Invoering Omgevingswet per 1 januari 2022

Wij staan achter de Omgevingswet. De Omgevingswet stelt gemeenten in staat om meer in samenhang aan het beheer en de ontwikkeling van de fysieke omgeving te werken. De wet geeft gemeenten nieuw instrumentarium in handen om grote maatschappelijke opgaven op het fysieke domein aan te pakken en met elkaar te verbinden, zoals de bouwopgave, de energietransitie, klimaatadaptatie en binnenstedelijke transformatie. Ook kunnen gemeenten met de Omgevingswet de dienstverlening aan initiatiefnemers verbeteren. Onder andere doordat regels duidelijker worden, er voor minder activiteiten een vergunning hoeft te worden aangevraagd en de besluitvorming over aanvragen sneller verloopt. Voor bewoners wordt beter inzichtelijk wat er in hun omgeving wel en niet kan.

Gemeenten bereiden zich al jaren voor op de komst van de Omgevingswet en doen daarvoor grote investeringen. Zij willen dan ook graag op 1 januari 2022 aan de slag met de Omgevingswet om de beoogde verbeteringen te gaan realiseren. De implementatie van een nieuw stelsel is niet van de ene op de andere dag een feit; gemeenten hebben nog tot eind 2029 de tijd om alle veranderingen door te voeren. Het belangrijkste is om zo snel mogelijk met dat transitieproces te starten. Het vaststellen van de invoeringsdatum geeft gemeenten focus en duidelijkheid in het implementatieproces.

Inwerkingtreding met een werkend stelsel

Een goede start van de Omgevingswet betekent voor gemeenten dat er geen verstoringen optreden in de planvorming voor gebiedsontwikkeling en de vergunningverlening. Daarom willen wij, zoals afgesproken door alle bestuurlijke partners, starten met een *werkend stelsel*. Dit betekent niet dat het stelsel al helemaal af hoeft te zijn op het niveau van de bestuurlijke eindambitie. Daar werken we de komende jaren stapsgewijs naartoe.

Inwerkingtreding met een werkend stelsel betekent ten eerste dat de landelijke en provinciale wet- en regelgeving stabiel is en ontsloten is via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Ten tweede moet het DSO werken op het niveau dat door de bestuurlijke partners is vastgesteld als het 'basisniveau voor inwerkingtreding'. Daarmee kunnen alle bevoegd gezagen hun wettelijke taken vervullen op (tenminste) het huidige dienstverleningsniveau. En ten derde moeten gemeenten een jaar de tijd hebben gehad om te oefenen met het stelsel, zodat zij er vanaf de eerste dag van inwerkingtreding mee kunnen werken.

Op dit moment is de stand van zaken als volgt. In het wetgevingsproces is de VNG nog een aantal onderwerpen aan het uitdiscussiëren met de betrokken ministeries om tot voor gemeenten uitvoerbare regelgeving te komen. Het gaat in het bijzonder om drie onderwerpen: de nieuwe rekenregels voor vliegverkeergeluid, de financiering van de nieuwe bodemtaken en de wijzigingen in het basistakenpakket voor omgevingsdiensten. Het gesprek over het eerste onderwerp bevindt zich in de afrondende fase. Over de andere twee onderwerpen zijn we nog in gesprek. Daarnaast moet er een voorziening worden getroffen om de benodigde verbeteringen ten behoeve van de uitvoerbaarheid door gemeenten, die tijdens het oefenjaar blijken, voortvarend op te pakken. Wij denken hierbij aan een Transitieteam en een Veegwet of wijzigingsporen.

Voor het DSO geldt dat er een duidelijke planning is gemaakt voor de oplevering van de laatste elementen van het 'basisniveau voor inwerkingtreding'. Als deze planning wordt gehaald, is het basisniveau van de landelijke voorziening in het eerste kwartaal 2021 gereed. Dan moet uit testen, onder meer van het Interbestuurlijk Acceptatieteam, blijken dat het stelsel als geheel werkt. Gemeenten zijn bezig om aan te sluiten op de landelijke voorziening. Dat gaat niet zonder slag of stoot en gemeenten zijn daarbij in hoge mate afhankelijk van het werk van softwareleveranciers. De VNG voert intensief gesprek met softwareleveranciers en ondersteunt gemeenten bij het aansluiten, samen met het programma Aan de slag en met de Tactisch Beheer Organisatie. Zodra gemeenten zijn aangesloten, kan er daadwerkelijk grootschalig met het stelsel geoefend worden. In het geval dat uit het testen en oefenen blijkt dat bepaalde onderdelen van het DSO niet goed functioneren, moeten die voor inwerkingtreding worden gerepareerd. Daar waar dat niet haalbaar is, moet er een plan B klaar liggen, conform de aanbeveling van het BIT. Wij denken bij plan B aan tijdelijke, flexibele oplossingen die we gezamenlijk bedenken en aangaan, zodat vergunningverlening en gebiedsontwikkeling ongehinderd kunnen doorlopen.

Al met al is er nog het nodige werk te doen om van start te kunnen met een werkend stelsel. Wij denken dat dit werk het komende jaar kan worden gerealiseerd, in samenwerking met het Rijk, de koepels en decentrale overheden. Hierbij is van belang om in het oog te houden dat de inwerkingtreding van de Omgevingswet een startpunt is. Daarna volgen de jaren waarin we gaan doorontwikkelen om op het niveau te komen waarop de verbeterdoelen van de wet werkelijkheid gaan worden. Het helpt om dit startpunt te markeren en vast te stellen. Na inwerkingtreding blijft het werkend stelsel uiteraard een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Het feit dat we inzetten op vaststelling van de datum inwerkingtreding betekent niet dat er geen zorgen leven bij gemeenten. Het langer in het midden laten van de inwerkingtredingsdatum helpt niet bij het oplossen van die zorgen. Een vastgestelde datum inwerkingtreding maakt dat we als gemeenten de energie en de steun, die er voor de Omgevingswet is, kunnen vasthouden. Kortom, wat we nu nodig hebben is 1) helderheid over de datum en 2) een flexibele en op samenwerking gerichte houding van het Rijk om de resterende knelpunten voortvarend op te lossen.

Invoering moet budgetneutraal kunnen

In 2016 hebben Rijk en Koepels heldere afspraken gemaakt over de verdeling van de kosten voor de invoering van de Omgevingswet: de investeringskosten van het DSO komen voor rekening van het Rijk en de individuele overheden dragen hun eigen invoeringskosten. Ook is afgesproken dat decentrale overheden de opbrengsten die de Omgevingswet genereert mogen houden, om zo hun investeringen terug te kunnen verdienen. Gemeenten constateren dat de invoeringskosten veel hoger uitkomen dan in 2015 geraamd. Tegelijkertijd constateren we dat de structurele kosten en baten nog onvoldoende in beeld zijn en dat er pas opbrengsten kunnen gaan ontstaan als de wet in werking is getreden.

Op dit moment kunnen we dus nog geen scherpe conclusies trekken over de financiële gevolgen van de Omgevingswet voor de decentrale overheden. Met het integraal financieel beeld, dat in het eerste kwartaal van 2021 verschijnt, krijgen we de beschikking over een complete raming van de verwachte kosten en baten van de wet. Uitgangspunt voor gemeenten blijft dat de Omgevingswet budgetneutraal moet kunnen worden ingevoerd. Op het moment dat dit niet mogelijk blijkt te zijn, gaan we hierover in gesprek met de minister en verwachten we dat hiervoor voldoende financiële compensatie beschikbaar komt.